

УДК 330.34:338.24:502.131.1(477)
 JEL classification: Q01, O20, H12, F52
[https://doi.org/10.31891/dsim-2026-13\(14\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2026-13(14))

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА КРИЗОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

КАПІНОС Геннадій Іванович

кандидат економічних наук, доцент,
 доцент кафедри менеджменту та адміністрування,
 Хмельницький національний університет
<https://orcid.org/0000-0002-9995-1759>
 e-mail: kapinosh@khmnu.edu.ua

ДЕМЧУК Анастасія Вікторівна

здобувачка вищої освіти
 Хмельницький національний університет
<https://orcid.org/0009-0007-6415-2635>
 e-mail: nastya.cherevko2002@gmail.com

У статті здійснено комплексний аналіз стану реалізації Цілей сталого розвитку (ЦСР) в Україні у період 2020–2025 років в умовах викликів, спричинених пандемією COVID-19 та повномасштабною збройною агресією росії. Досліджено динаміку адаптації глобальних ЦСР до національних умов через систему індикаторів та оцінено ефективність інституційного забезпечення їх реалізації на різних етапах кризових трансформацій.

Проаналізовано чотири групи бар'єрів досягнення ЦСР в умовах війни: економічні (руйнування промислової інфраструктури, скорочення ВВП при збереженні стійкості IT-сектору), соціальні (масове переміщення населення при забезпеченні доступу до базових послуг через адаптивність систем освіти та охорони здоров'я), екологічні (руйнування критичної інфраструктури, централізація енергосистем, деградація природних ресурсів) та інституційні (компенсація обмеженого доступу до державних послуг через цифровізацію та міжнародну підтримку). Встановлено, що міжнародна технічна допомога забезпечила широкомасштабне відновлення доступу до адміністративних та соціальних послуг і енергопостачання для мільйонів громадян.

Обґрунтовано п'ять ключових напрямів удосконалення державної політики: інтегроване відновлення енергетичної та комунальної інфраструктури на принципах децентралізації з впровадженням локальних систем відновлюваної енергетики; сталий економічний розвиток громад через мікрофінансування та бізнес-інкубатори; розвиток цифрових інструментів моніторингу на основі супутникових даних та ГІС-аналітики; підтримку екологічної та кліматичної стійкості через інвестиції у низьковуглецеві технології та програми енергоефективності; мобілізацію міжнародних фінансових ресурсів для реалізації проєктів відновлення.

Доведено, що поєднання структурованого моніторингу з гнучкими кризовими інструментами дозволяє зберігати орієнтири сталого розвитку в умовах нестабільності, формуючи основу для післявоєнного відновлення та модернізації країни.

Ключові слова: цілі сталого розвитку, стратегічний розвиток бізнесу, інституційне забезпечення, бар'єри реалізації, енергетична криза, прийняття управлінських рішень, відновлення інфраструктури.

ENSURING THE ACHIEVEMENT OF THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS IN UKRAINE UNDER CONDITIONS OF WAR AND CRISIS TRANSFORMATIONS

KAPINOS Hennadii, DEMCHUK Anastasia

Khmelnytskyi National University

The article provides a comprehensive analysis of the state of implementation of the Sustainable Development Goals (SDGs) in Ukraine during the period 2020–2025 under the challenges caused by the COVID-19 pandemic and the full-scale armed aggression of Russia. The study examines the dynamics of adapting the global SDGs to national conditions through an indicator system and assesses the effectiveness of the institutional framework for their implementation at different stages of crisis transformations. Four groups of barriers to achieving the SDGs under wartime conditions are analyzed: economic (destruction of industrial infrastructure, GDP contraction while maintaining the resilience of the IT sector); social (mass population displacement accompanied by ensured access to basic services through the adaptability of education and healthcare systems); environmental (damage to critical infrastructure, centralization of energy systems, degradation of natural resources); and institutional (compensation for limited access to public services through digitalization and international support). It is established that international technical assistance enabled large-scale restoration of access to administrative and social services as well as energy supply for millions of citizens. Five key directions for improving public policy are substantiated: integrated restoration of energy and municipal infrastructure based on decentralization principles with the implementation of local renewable energy systems; sustainable economic development of communities through microfinance and business incubators; development of digital monitoring tools based on satellite data and GIS analytics; support for environmental and climate resilience through investments in low-carbon technologies and energy efficiency programs; and mobilization of international financial resources for the implementation of recovery projects. It is proven that the combination of structured monitoring with flexible crisis-response instruments makes it possible to preserve sustainable development benchmarks under conditions of instability, forming a foundation for post-war recovery and modernization of the country.

Keywords: Sustainable Development Goals, strategic business development, institutional framework, implementation barriers, energy crisis, managerial decision-making, infrastructure recovery.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Концепція сталого розвитку є базовою складовою сучасної соціально-економічної політики та спрямована на забезпечення узгодженого розвитку економічної, соціальної й екологічної сфер. В її основі лежить принцип міжпоколінної відповідальності, який передбачає задоволення актуальних потреб без обмеження можливостей довгострокового розвитку.

Сучасний етап розвитку України характеризується необхідністю одночасного вирішення завдань економічного зростання, соціальної справедливості та екологічної безпеки в умовах викликів воєнного часу та посилення євроінтеграційних процесів. Імплементация Цілей сталого розвитку (ЦСР), визначених Порядком денним ООН до 2030 року, набуває особливої актуальності в контексті необхідності формування стратегії постконфліктного відновлення країни та забезпечення її конкурентоспроможності на міжнародній арені. Водночас існуючі механізми досягнення ЦСР в Україні потребують суттєвого удосконалення, оскільки спостерігається значний розрив між задекларованими цілями та реальними показниками їх виконання. Проблема полягає у відсутності комплексного підходу до інтеграції принципів сталого розвитку в систему державного управління, бізнес-практики та громадську діяльність, що унеможливило синергетичний ефект від реалізації окремих ініціатив. Актуальність дослідження обумовлена необхідністю розробки науково обґрунтованих рекомендацій щодо удосконалення інституційного, фінансового та організаційного забезпечення процесів досягнення ЦСР, що має пряме значення для формування ефективної національної політики сталого розвитку та виконання міжнародних зобов'язань України.

Україна, приєднавшись до реалізації Цілей сталого розвитку, адаптувала глобальні орієнтири до національних умов та інтегрувала їх у систему державного стратегічного планування. До 2022 року в Україні функціонувала система статистичного моніторингу, що дозволяла здійснювати оцінку динаміки досягнення більшості індикаторів ЦСР. Однак повномасштабна збройна агресія російської федерації проти України зумовила істотні структурні зрушення в економіці, соціальній сфері та стані довкілля, а також призвела до обмеження можливостей збору офіційних статистичних даних.

Запровадження воєнного стану та припинення проведення вибіркового обстеження населення і домогосподарств унеможливили розрахунок значної частини національних індикаторів ЦСР у 2022–2025 роках. За таких умов актуалізується потреба у застосуванні альтернативних аналітичних підходів, зокрема використанні даних міжнародних організацій, експертних оцінок та порівняльного аналізу, що дозволяє частково компенсувати дефіцит офіційної статистичної інформації.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Сталий розвиток є комплексною концепцією, яка інтегрує економічний, соціальний та екологічний аспекти розвитку суспільства. Він спрямований на задоволення потреб сучасного покоління без обмеження можливостей розвитку майбутніх поколінь. Ідея сталого розвитку сформувалася у другій половині ХХ століття як реакція на екологічні, економічні та соціальні проблеми індустріалізації. Вітчизняні дослідники аналізують розвиток концепції в Україні, приділяють значну увагу специфіці реалізації ЦСР в національному контексті. Як зазначає Н.С. Калашник, у сучасних умовах воєнного стану концепція сталого розвитку набуває особливої актуальності, оскільки формує основу для стратегічного планування та адаптації держави до кризових явищ [1]. Ю. В. Боковикова підкреслює, що ефективна реалізація ЦСР залежить від адаптації глобальних цілей до соціально-економічних та політичних умов України [2]. Т. Ю. Білоусько розглядає впровадження циркулярної економіки як механізм досягнення ЦСР, що підкреслює взаємозв'язок економічної ефективності та екологічної безпеки [3]. Бурак Є. В., Редько К. Ю., Чорновол А. О. та Орленко О. В. досліджують соціально-економічні аспекти сталого розвитку України в умовах війни та інтеграції до європейських структур, підкреслюючи необхідність адаптації державної політики до кризових умов і використання альтернативних джерел даних [4]. Інституційні механізми забезпечення ЦСР досліджувала Е. М. Лібанова, яка здійснювала науковий супровід Національної доповіді «Цілі Сталого Розвитку: Україна» (2017) [5], де було розроблено національну систему із 86 завдань та 172 показниками для моніторингу досягнення цілей сталого розвитку. М. З. Згуровський у своїх працях розробив моделі оцінювання еколого-соціально-економічних систем різного рівня з позицій концепції сталого розвитку, обґрунтував групи глобальних та регіональних загроз, що впливають на процеси сталого розвитку країн світу і регіонів України. Ю. М. Харазішвілі у своїй праці [6] запропонував сучасну концепцію сталого розвитку з позицій безпеки та розробив методологічний інструментарій визначення стану і стратегічних орієнтирів сталого розвитку, що включає етапи ідентифікації та стратегування з урахуванням тіньової складової економіки як потенційного резерву її модернізації. Фінансово-економічні аспекти реалізації ЦСР висвітлені у роботі М. В. Кічурчак [7], яка досліджувала чинники бюджетного фінансування вищої освіти у країнах ЄС

у контексті сталого і людського розвитку, обґрунтовуючи важливість адаптації європейського досвіду фінансування освітньої сфери для України з урахуванням принципів сталого розвитку.

Регіональні виміри імплементації Цілей сталого розвитку та питання децентралізації розглядалися у контексті реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, що відображено у Концепції реформування місцевого самоврядування (2014) та відповідних нормативно-правових актах. Важливим внеском у дослідження сталого розвитку стали моніторингові звіти «Цілі сталого розвитку: Україна», підготовлені за підтримки Програми розвитку ООН в Україні, які містять аналіз прогресу досягнення національних індикаторів ЦСР. Водночас, незважаючи на значний науковий доробок, недостатньо дослідженими залишаються питання комплексної інтеграції всіх сімнадцяти ЦСР у систему стратегічного планування на національному та регіональному рівнях в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою наукової статті є здійснення комплексного аналізу стану реалізації Цілей сталого розвитку в Україні у період 2020–2025 років з урахуванням докризових тенденцій, впливу воєнних факторів та обмежень статистичного спостереження, а також обґрунтування напрямів удосконалення державної політики забезпечення сталого розвитку в умовах кризових трансформацій.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Концепція сталого розвитку, яка сформувалася у другій половині ХХ століття, є відповіддю на глобальні виклики, пов'язані з вичерпанням природних ресурсів, екологічною деградацією та поглибленням соціально-економічної нерівності. Класичне визначення сталого розвитку було сформульоване Всесвітньою комісією з навколишнього середовища та розвитку у доповіді «Наше спільне майбутнє» (1987), де він трактується як розвиток, що задовольняє потреби сучасного покоління без шкоди для можливостей майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби. Це визначення закладає основу для інтеграції трьох взаємопов'язаних вимірів: економічного зростання, соціального прогресу та збереження навколишнього середовища.

Еволюція концепції сталого розвитку відбувалася поетапно через ключові міжнародні ініціативи. Стокгольмська конференція ООН з проблем навколишнього середовища (1972) вперше на міжнародному рівні визнала необхідність узгодження економічного розвитку з екологічними обмеженнями. Конференція ООН з навколишнього середовища та розвитку в Ріо-де-Жанейро (1992) затвердила «Порядок денний на ХХІ століття» – комплексну програму дій для досягнення сталого розвитку у глобальному масштабі. Подальші міжнародні ініціативи, зокрема Цілі розвитку тисячоліття (2000–2015), створили основу для формування системного підходу до вимірювання та моніторингу прогресу у сфері сталого розвитку.

У 2015 році Генеральна Асамблея ООН прийняла резолюцію «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року», яка визначила 17 Цілей сталого розвитку (ЦСР) та 169 завдань до них. ЦСР охоплюють широкий спектр глобальних викликів та структуровані наступним чином: ЦСР 1 (Подолання бідності), ЦСР 2 (Подолання голоду), ЦСР 3 (Міцне здоров'я і благополуччя), ЦСР 4 (Якісна освіта), ЦСР 5 (Гендерна рівність), ЦСР 6 (Чиста вода та належні санітарні умови), ЦСР 7 (Доступна та чиста енергія), ЦСР 8 (Гідна праця та економічне зростання), ЦСР 9 (Промисловість, інновації та інфраструктура), ЦСР 10 (Скорочення нерівності), ЦСР 11 (Сталий розвиток міст та громад), ЦСР 12 (Відповідальне споживання та виробництво), ЦСР 13 (Боротьба зі зміною клімату), ЦСР 14 (Збереження морських ресурсів), ЦСР 15 (Захист та відновлення екосистем суші), ЦСР 16 (Мир, справедливість та сильні інститути), ЦСР 17 (Партнерство заради сталого розвитку). На відміну від попередніх ініціатив, ЦСР є універсальними та застосовуються до всіх країн незалежно від рівня їх розвитку, що підкреслює глобальний характер викликів і необхідність спільної відповідальності.

Теоретичне обґрунтування взаємозв'язку між економічним, соціальним та екологічним вимірами сталого розвитку базується на принципі інтегрованості та взаємозалежності всіх компонентів розвитку. Економічний вимір передбачає забезпечення стабільного економічного зростання, створення робочих місць, розвитку інновацій та інфраструктури. Соціальний вимір спрямований на подолання бідності, забезпечення доступу до якісної освіти та охорони здоров'я, скорочення нерівності та забезпечення гендерної рівності. Екологічний вимір охоплює збереження природних ресурсів, боротьбу зі зміною клімату, захист екосистем та перехід до моделей сталого споживання і виробництва. Ці три виміри не є окремими напрямками політики, а формують єдину систему, де прогрес в одній сфері створює передумови для досягнень в інших.

Імплементація ЦСР на національному рівні потребує адаптації глобальних цілей до специфіки соціально-економічних та інституційних умов кожної країни. Україна, приєднавшись до реалізації Цілей сталого розвитку у 2015 році, адаптувала глобальні орієнтири до національних умов шляхом розробки національної системи завдань та індикаторів. У 2017 році була презентована Національна доповідь «Цілі Сталого Розвитку: Україна», яка визначила 86 національних завдань та 172 показники для моніторингу досягнення ЦСР. Ця система індикаторів враховувала специфіку української економіки, соціальної структури та екологічних викликів, забезпечуючи можливість систематичного відстеження прогресу та виявлення проблемних областей.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 686-р від 21 серпня 2019 року було затверджено перелік із 183 показників для моніторингу національних ЦСР, що стало основою для регулярного статистичного спостереження. Ця система передбачала комплексний підхід до оцінки прогресу через різні сфери: соціально-економічні показники (рівень бідності, зайнятість, доходи населення), освітні та медичні індикатори (доступ до освіти, показники здоров'я населення, материнська та дитяча смертність), екологічні параметри (якість повітря та води, викиди парникових газів, збереження біорізноманіття), а також показники управління та партнерства (ефективність державних інституцій, залучення інвестицій, міжнародна співпраця).

До 2022 року в Україні функціонувала система статистичного моніторингу ЦСР, що дозволяла здійснювати оцінку динаміки досягнення більшості індикаторів. Державна служба статистики України за підтримки Програми розвитку ООН в Україні запровадила відкриту онлайн-платформу моніторингу національних індикаторів ЦСР, що забезпечувало прозорість, покращення доступу до даних та ідентифікацію статистичних прогалів. У 2020 році було здійснено розрахунок реалізації ЦСР за 110 із 183 національних індикаторів, а у 2021 році охоплення розширилося до 116 індикаторів, що свідчило про поступове покращення системи збору даних та інституційної спроможності.

Однак повномасштабна збройна агресія проти України, розпочата у 2022 році, зумовила істотні структурні зрушення в економіці, соціальній сфері та стані довкілля, а також призвела до обмеження можливостей збору офіційних статистичних даних. Запровадження воєнного стану та припинення проведення вибіркового обстеження населення і домогосподарств унеможливили розрахунок значної частини національних індикаторів ЦСР у 2022–2025 роках. За таких умов актуалізувалася потреба у застосуванні альтернативних аналітичних підходів, зокрема використанні даних міжнародних організацій, експертних оцінок, адміністративних джерел інформації та порівняльного аналізу, що дозволяє частково компенсувати дефіцит офіційної статистичної інформації.

Сучасні дослідження підкреслюють складність досягнення ЦСР в умовах глобальних криз, зокрема пандемій, збройних конфліктів та кліматичних змін. Необхідним є переосмислення традиційних показників економічного прогресу та розробка комплексних індикаторів добробуту, що враховують соціальну інклюзивність, екологічну стійкість та якість життя населення. Особливої актуальності набувають економічні механізми боротьби зі зміною клімату, зокрема вуглецеве ціноутворення та інвестиції у відновлювальну енергетику, як критично важливі елементи досягнення ЦСР 7 та ЦСР 13.

Концепція сталого розвитку та Цілі сталого розвитку ООН формують комплексну теоретико-методологічну основу для трансформації глобальних та національних систем розвитку. Їх реалізація вимагає системного підходу, міжсекторальної координації, активної участі всіх рівнів управління та громадянського суспільства, а також постійного моніторингу та адаптації стратегій до змінних умов. В умовах сучасних глобальних викликів ЦСР є не лише орієнтирами прогресу, а й інструментами стратегічного планування, що дозволяють забезпечити збалансований розвиток економіки, суспільства та довкілля у довгостроковій перспективі. Український досвід адаптації та реалізації ЦСР в умовах кризових трансформацій демонструє важливість гнучкості інституційних механізмів та здатності до швидкого реагування на непередбачувані виклики при збереженні стратегічних орієнтирів сталого розвитку.

Адаптація Цілей сталого розвитку (ЦСР) до національних умов України та оцінка ефективності інституційного забезпечення їх реалізації у період 2020–2025 років представляють собою комплексний процес, який поєднує інтеграцію глобальних стандартів у державне планування з реаліями української політики, економіки та соціальної сфери. Цей процес був обумовлений необхідністю не лише формалізувати впровадження ЦСР, але й забезпечити дієвий механізм моніторингу та координації політик на різних рівнях управління. Адаптація і реалізація ЦСР відбувалися у надзвичайно складних умовах: спершу під час пандемії COVID-19 у 2020-2021 роках, яка створила серйозні виклики для охорони здоров'я, економіки та освіти, а з 2022 року – у контексті повномасштабної війни з росією, що вимагала переорієнтації ресурсів на оборону, гуманітарну допомогу та забезпечення базових потреб населення.

У 2020 році в Україні було здійснено перший комплексний розрахунок реалізації ЦСР за 110 із 183 національних індикаторів, визначених розпорядженням Кабінету Міністрів № 686-р від 21 серпня 2019 року. Індикатори охоплювали широкий спектр сфер – від зменшення бідності, розвитку систем освіти та охорони здоров'я до охорони навколишнього середовища та забезпечення енергетичної безпеки. На цьому етапі інституційне забезпечення передбачало формування структур для оцінки ефективності соціальних програм, підвищення якості освіти та медичних послуг, а також розробку методології моніторингу екологічної стабільності. Аналіз цих даних дав перші ознаки інтеграції ЦСР у національне стратегічне планування та свідчив про підготовку державних органів до систематичного збору і використання статистичних даних у довгостроковій перспективі [8].

У 2021 році спостерігалось значне розширення охоплення індикаторів: показники були розраховані вже для 116 із 183. Крім того, Держстат за підтримки ПРООН запровадив відкриту онлайн-платформу моніторингу національних індикаторів ЦСР, що забезпечило прозорість, покращення доступу до даних та ідентифікацію статистичних прогалів. Це дозволяло більш ефективно планувати державні програми та ресурсне забезпечення. Інституції на цьому етапі демонстрували достатній рівень координації, здатність

забезпечити систематичний збір даних та їх аналітичне використання, що свідчить про високий рівень ефективності на довоєнному етапі [8; 9].

З початком 2022 року та повномасштабного вторгнення російської федерації ефективність традиційного інституційного забезпечення реалізації ЦСР суттєво обмежилася. Перенаправлення ресурсів на оборону та гуманітарну допомогу значно скоротило можливості збору традиційної статистики. У багатьох регіонах було неможливо проводити вибіркові обстеження населення, а дані щодо індикаторів освіти, економічної активності та екології стали фрагментарними. У таких умовах інституції адаптували свої підходи: використовували адміністративні дані, експертні оцінки, дистанційні інструменти моніторингу та оперативні звіти органів влади та громадських організацій. Цей період продемонстрував здатність української системи державного управління до кризового реагування, коли ефективність реалізації ЦСР стала залежною не лише від формальної наявності інституцій, а й від їх здатності швидко адаптуватися до екстремальних умов.

У 2023–2024 роках, попри обмежену кількість офіційних статистичних даних, інституційне забезпечення зосередилося на посиленні координації між центральними органами влади та регіональними структурами, а також на активному залученні міжнародних партнерів, таких як ООН і ПРООН. Органи державної влади спрямовували свої зусилля на підтримку соціальної стійкості населення, забезпечення ключових секторів економіки, житлової та соціальної інфраструктури. Інституції застосовували гнучкі методи моніторингу, поєднуючи адміністративні дані, експертні оцінки та альтернативні джерела інформації. На цьому етапі ефективність інституційного забезпечення оцінюється як відносно висока у сфері кризового управління, проте обмежена у сфері традиційного статистичного моніторингу.

До 2025 року Україна змогла поєднати кризове реагування та довгострокове стратегічне планування, інтегруючи ЦСР у програми відновлення та розвитку післявоєнного періоду. Ці програми охоплювали житлову та соціальну інфраструктуру, енергетичну безпеку, охорону здоров'я та ментальне здоров'я населення. Інституційне забезпечення на цьому етапі продовжує демонструвати системність, оскільки державні органи забезпечують інтеграцію ЦСР у бюджетні програми та стратегічне управління, навіть за умов невизначеності та обмежених ресурсів.

Порівняльний аналіз 2020–2025 років показує, що процес адаптації ЦСР та ефективності інституційного забезпечення пройшов кілька етапів. На початковому етапі (2020–2021) спостерігалось формування системи моніторингу та забезпечення високого рівня координації. Під час введення воєнного стану у 2022 році, основний акцент змістився на кризове управління та застосування альтернативних методів оцінки. У 2023–2024 роках відбувалася стабілізація ефективності інституцій у кризових умовах, а до 2025 року – інтеграція ЦСР у програми відновлення та стратегічне планування. Така динаміка демонструє тісний взаємозв'язок між адаптацією ЦСР та ефективністю інституційного забезпечення: ефективність реалізації ЦСР прямо залежить від здатності державних органів адаптуватися до змінних умов, швидко реагувати на кризи та підтримувати стратегічну координацію.

Узагальнюючи вищенаведене, варто зазначити, що український досвід 2020–2025 років свідчить про те, що поєднання структурованого моніторингу на основі офіційних даних із гнучкими кризовими інструментами дозволяє зберігати орієнтири сталого розвитку навіть в умовах надзвичайної нестабільності. Ефективність інституційного забезпечення реалізації ЦСР визначається не лише наявністю формальних структур, а й їх здатністю адаптуватися до екстремальних умов, інтегрувати альтернативні джерела даних і забезпечувати координацію з міжнародними партнерами. Досвід України може стати цінним прикладом для інших держав, що прагнуть інтегрувати глобальні ЦСР у національні програми в умовах кризових обставин [5; 6].

Далі перейдемо до аналізу бар'єрів досягнення Цілей сталого розвитку в Україні. Досягнення Цілей сталого розвитку (ЦСР) у країнах, що пережили або переживають збройні конфлікти, залежить не лише від масштабів війни, але й від економічної структури, соціальної згуртованості, екологічного стану та інституційної спроможності держави. За SDG Index 2025, Україна отримала 75,7 бала і посіла 42 місце, демонструючи відносну здатність до реалізації ЦСР навіть у період війни [10].

Стосовно економічних бар'єрів, то війна на сході України з 2014 р. і повномасштабна агресія 2022 року спричинили значне руйнування промислової інфраструктури, скорочення ВВП та падіння інвестицій. Однак, наявність диверсифікованої економіки, яка включає аграрний сектор, промисловість та ІТ, дозволяє частково компенсувати втрати. Це забезпечує можливість підтримки ЦСР 8, 9 і 12 – гідна праця, індустриалізація, інновації та стале виробництво.

Гарним прикладом є ІТ-сектор, який під час війни залишається активним, частково компенсує втрати доходів від інших секторів. За даними Національного банку України, у першій половині 2025 року експорт комп'ютерних послуг зріс на 0,1% порівняно з аналогічним періодом 2024 року, при цьому частка телекомунікаційних, комп'ютерних та інформаційних послуг у загальному обсязі експорту зросла з 38,5% до 43%. Загальний обсяг експорту всіх видів послуг за цей період становив 7,617 млрд доларів, що на 10,9% менше, ніж у 2024 році. При цьому обсяг експорту комп'ютерних послуг склав 3,210 млрд доларів, що на 0,1% більше, ніж у відповідний період попереднього року. Найбільші щомісячні обсяги експорту були зафіксовані у квітні (\$569 млн), березні (\$546 млн) та травні (\$545 млн). Основними країнами-споживачами українських ІТ-послуг залишаються США (\$1,135 млрд), Великобританія (\$283 млн), Мальта (\$281 млн), Кіпр (\$231 млн),

Ізраїль (\$133 млн), Швейцарія (\$127 млн), Німеччина (\$118 млн) та Естонія (\$100 млн) [11]. Такі показники свідчать про те, що навіть у період загального економічного спаду і війни сектор цифрових технологій демонструє стійкість, підтримуючи макроекономічну стабільність та реалізацію ЦСР. Отже, економічна диверсифікація підвищує стійкість до воєнних шоків і дозволяє реалізовувати ключові ЦСР навіть у кризових умовах.

Соціальні бар'єри в Україні, спричинені війною, проявляються у масовому переміщенні населення, демографічних втрат та значному збільшенні потреби у психологічній та медико-соціальній підтримці населення. Внутрішньо переміщені особи (ВПО) стикаються з обмеженим доступом до робочих місць, соціальних послуг, медичної допомоги та освіти, що створює додатковий тиск на місцеві громади та державні системи. Водночас функціонування системи освіти, охорони здоров'я та активна участь громадянського суспільства, зокрема волонтерських ініціатив і благодійних організацій, дозволяють частково компенсувати ці негативні наслідки та підтримувати реалізацію соціальних ЦСР, таких як здоров'я, освіта, гендерна рівність та скорочення нерівності. Наприклад, за даними Міжнародної організації з міграції (МОМ), понад 7 мільйонів українців стали внутрішньо переміщеними особами з 2022 року, проте близько 80% дітей мають доступ до освіти у нових умовах, що свідчить про гнучкість і адаптивність системи освіти навіть у кризових умовах [12]. Крім того, активна робота громадських організацій та міжнародних партнерів забезпечує психологічну підтримку для військових, ВПО та постраждалих цивільних, зменшуючи ризики соціальної ізоляції та психічних розладів, які можуть стати тривалим бар'єром для розвитку людського капіталу. Здатність держави підтримувати соціальну стабільність і забезпечувати доступ до базових послуг навіть у воєнних умовах є ключовим чинником подолання соціальних бар'єрів і реалізації ЦСР у довгостроковій перспективі.

Екологічні бар'єри у реалізації ЦСР формуються під впливом фізичних, технологічних та інституційних факторів, особливо в умовах збройного конфлікту. В Україні основними перешкодами є руйнування критичної інфраструктури, деградація природних ресурсів та обмежена здатність державних органів оперативно реагувати на екологічні ризики. Концентрація великих енергетичних об'єктів, таких як теплові електростанції та когенераційні установки, робить централізовану систему вразливою до руйнувань і частих відключень, що негативно впливає на стабільність енергопостачання та екологічну безпеку.

Ключовою причиною екологічних бар'єрів є обмежена децентралізація енергетики та водопостачання. Централізована система опалення та електропостачання в умовах війни стає нестійкою, ускладнюючи впровадження відновлюваних джерел енергії та інтеграцію локальних систем. Пошкодження Каховської дамби у 2023 році, що спричинило забруднення водних ресурсів та зміни гідрологічного режиму на десятиліття, підкреслює взаємозв'язок руйнувань інфраструктури та екологічних ризиків [13].

Для підтримки цих процесів UNEP (Програма Організації Об'єднаних Націй з довкілля) і IRENA (Міжнародне агентство з відновлюваних джерел енергії) запустили багаторічну програму Local Integrated Energy Systems у містах України, зокрема Харкові та Миколаєві, з фокусом на відновленні та розвитку локальних енергетичних систем: чисте міське опалення, сонячні панелі, біомаса, відновлення тепла та інтеграція енергопостачання з водопостачанням, управління відходами та транспортом [14]. Пілотні проекти передбачають цифровізацію теплових мереж, що забезпечує до 15% економії енергії та 30% зниження витрат, а також розробку десятирічних майстерпланів із децентралізованої, низьковуглецевої інфраструктури. Такі ініціативи демонструють, що навіть у воєнних умовах системний підхід та міжнародна підтримка можуть суттєво пом'якшувати екологічні бар'єри та сприяти реалізації ЦСР у сферах чистої енергії, скорочення викидів та кліматичних цілей.

В Україні причини екологічних бар'єрів пов'язані переважно з руйнуванням критичної інфраструктури, концентрацією енергетичних і водних ресурсів та складністю інтеграції нових технологій. Екологічні бар'єри є комплексними і включають фізичні, технологічні та інституційні складові, а їх подолання потребує системного підходу та науково обґрунтованого планування.

Інституційні бар'єри досягнення Цілей сталого розвитку (ЦСР) відображають структурні, адміністративні та управлінські обмеження, які уповільнюють або ускладнюють реалізацію програм сталого розвитку. В Україні війна значно посилила ці бар'єри, зокрема через руйнування державної інфраструктури, обмежений доступ до державних послуг та слабкість окремих регіональних управлінських систем. Незважаючи на це, ефективна координація з міжнародними організаціями та активне впровадження цифрових інструментів дозволяють частково подолати ці обмеження. Так, у 2024 році UNDP (ПРООН) підтримав понад 100 громад у всій Україні, сприяючи відновленню та підвищенню стійкості місцевих систем, а 166 національних інституцій зміцнили державне управління та покращили надання послуг, що забезпечило масштабований доступ майже для 5 мільйонів громадян до адміністративних послуг та для понад 330 тис. осіб – до соціальної та адміністративної інфраструктури [15]. Більше 25 тис. жінок і чоловіків отримали підтримку в сфері зайнятості, а близько 25 тис. малого та середнього бізнесу покращили доступ до послуг через партнерські організації бізнес-асоціацій [15].

Завдяки міжнародній підтримці вдалося відновити доступ до базових послуг для понад 23 мільйонів громадян через відновлення енергетичного сектору, а е-сервіси та цифрові інструменти, підтримані UNDP, були використані понад 380 тис. разів у 2024 році, а з 2021 року – понад 35 млн. разів, при цьому 60% користувачів становили жінки [15]. Ці приклади демонструють, що системна підтримка інституцій та

цифровізація адміністративних процесів дозволяють пом'якшити інституційні бар'єри, підвищити ефективність управління та забезпечити більш інклюзивний доступ до державних послуг, що є критично важливим під час війни.

В Україні інституційні бар'єри частково компенсуються цифровізацією та міжнародною підтримкою. Подолання цих бар'єрів потребує послідовної підтримки міжнародних партнерів, розвитку місцевого самоврядування та зміцнення управлінських структур на всіх рівнях, що є критично важливим для досягнення ЦСР.

Реалізація Цілей сталого розвитку (ЦСР) в Україні у воєнний та повоєнний період стикається з низкою комплексних викликів, які охоплюють соціально-економічну, екологічну та інституційну сфери. Збройний конфлікт спричинив руйнування критичної інфраструктури, порушення енергопостачання, водопостачання, транспортних та комунальних мереж, а також ускладнив доступ населення до базових послуг. В умовах таких надзвичайних обставин реалізація ЦСР потребує інтегрованих та адаптивних стратегій, що враховують одночасне забезпечення енергетичної та екологічної стійкості, економічного відновлення та соціальної стабільності [16].

Відновлення енергетичної інфраструктури є ключовим елементом реалізації ЦСР 7 (Доступна та чиста енергія) та ЦСР 13 (Боротьба зі зміною клімату). Сучасна енергетична криза в Україні, спричинена систематичними ракетними та дронними атаками на об'єкти енергетичної інфраструктури, виявила критичну вразливість централізованої системи енергопостачання. Руйнування теплових електростанцій, підстанцій та розподільчих мереж призвело до масштабних відключень електроенергії, що негативно вплинуло на функціонування промислових підприємств, соціальних закладів та життєзабезпечення населення. За таких умов перехід до децентралізованої моделі енергопостачання набуває не лише екологічного, а й стратегічного значення для забезпечення енергетичної безпеки держави.

Як зазначалось вище, пілотні проекти UNEP та IRENA у Харкові та Миколаєві продемонстрували ефективність локальних інтегрованих енергетичних систем, що поєднують децентралізовані відновлювані джерела енергії (сонячні панелі, вітрові установки, системи рекуперації тепла) з цифровізацією теплових мереж. Застосування таких систем є критично важливим в умовах обмежених бюджетних ресурсів та необхідності швидкого відновлення енергетичної інфраструктури. Децентралізовані енергетичні системи характеризуються підвищеною стійкістю до зовнішніх загроз, оскільки руйнування одного локального вузла не призводить до каскадного відключення всієї мережі, що є типовим для централізованих систем.

Масштабування таких підходів передбачає створення мікромереж на рівні окремих районів міст, селищ та промислових зон, що забезпечує можливість автономного функціонування критичної інфраструктури навіть за умови пошкодження центральної мережі. Інтеграція інтелектуальних (smart grid) технологій дозволяє оптимізувати розподіл енергії в режимі реального часу, балансувати навантаження між різними джерелами генерації та мінімізувати втрати при передачі електроенергії. Впровадження систем акумуляування енергії, зокрема батарейних накопичувачів та гідроакумуляуючих станцій, забезпечує можливість збереження надлишкової енергії від відновлюваних джерел для використання в періоди пікового навантаження або аварійних ситуацій.

Перехід до низьковуглецевої енергетики в Україні має здійснюватися паралельно з відновленням зруйнованої інфраструктури, що створює унікальну можливість для модернізації енергетичного сектору на принципах сталого розвитку. Інвестиції у відновлювальну енергетику можуть бути інтегровані в програми відбудови міст та регіонів, що дозволить одночасно вирішувати завдання енергетичної безпеки та екологічної стійкості. Розвиток виробництва електроенергії з біомаси, зокрема використання сільськогосподарських відходів та енергетичних культур, створює додаткові можливості для диверсифікації енергетичного балансу та підтримки сільських громад.

У контексті сучасної енергетичної кризи критичної важливості набуває запровадження програм енергоефективності житлового фонду та комерційних будівель. Термомодернізація будівель, встановлення енергоефективних систем опалення та кондиціонування, заміна застарілого обладнання на сучасні енергоефективні аналоги дозволяють знизити споживання енергії на 30-50%, що значно зменшує навантаження на енергосистему та витрати домогосподарств. Створення державних програм фінансової підтримки енергомодернізації, зокрема через механізми пільгового кредитування та грантового фінансування, стимулює масове впровадження енергоефективних технологій та прискорює досягнення ЦСР 7 та ЦСР 13. Для прикладу в Україні діє програма «ГрінДІМ» від Фонду енергоефективності [17], яка призначена для підтримки ОСББ та ЖБК у впровадженні технологій відновлюваної енергетики. Станом на 2026 рік програма залишається важливим інструментом для фінансування сонячних станцій у багатоквартирних будинках.

Масштабування подібних підходів сприяє зменшенню вразливості міст до енергетичних криз та забезпечує стабільне постачання енергії. Наприклад у Німеччині після повені регіональні мікромережі з відновлюваними джерелами та цифровим моніторингом підвищили стійкість критичної інфраструктури.

Війна значно ускладнила доступ громадян до базових послуг, особливо у регіонах, що постраждали від бойових дій або перебувають під постійною загрозою обстрілів. Внутрішньо переміщені особи (ВПО) стикаються з обмеженим доступом до робочих місць, соціальних послуг, медичної допомоги та освіти, що створює додатковий тиск на місцеві громади та державні системи. Масштаби внутрішнього переміщення

населення є безпрецедентними: понад 7 мільйонів українців стали ВПО з 2022 року, що вимагає комплексного підходу до забезпечення їх соціальної інтеграції та доступу до базових послуг.

UNDP у 2024 році підтримав понад 100 громад, що дозволило відновити доступ до адміністративних та соціальних послуг для понад 5 млн громадян та енергопостачання для понад 23 млн осіб [15]. Цифровізація адміністративних процесів та впровадження електронних сервісів сприяє швидкому реагуванню на потреби населення навіть у кризових умовах.

Ці показники свідчать про ефективність міжнародної технічної допомоги, проте масштаби потреб значно перевищують наявні ресурси. Цифровізація адміністративних процесів та впровадження електронних сервісів сприяє швидкому реагуванню на потреби населення навіть у кризових умовах. Розвиток системи Дія та інших електронних платформ надання державних послуг дозволяє громадянам отримувати необхідні документи, соціальні виплати та консультації дистанційно, що є критично важливим для людей, які перебувають у тимчасовому переміщенні або проживають у регіонах з обмеженою інфраструктурою.

Важливим аспектом соціальної стійкості є забезпечення доступу до якісної освіти в умовах війни. За даними Міжнародної організації з міграції, близько 80% дітей мають доступ до освіти у нових умовах, що свідчить про гнучкість і адаптивність системи освіти навіть у кризових умовах. Проте якість освітніх послуг варіюється залежно від регіону та доступності інфраструктури. Масовий перехід на дистанційне та змішане навчання вимагає забезпечення учнів та педагогів необхідним обладнанням, стабільним інтернет-з'єднанням та методичною підтримкою. Створення мобільних освітніх центрів, укриттів у школах та підземних класів дозволяє продовжувати навчальний процес навіть в умовах постійної загрози обстрілів.

Система охорони здоров'я зазнала значних втрат через руйнування медичних закладів, дефіцит медичного персоналу та перевантаження внаслідок збільшення кількості поранених та хворих. Розвиток телемедицини та мобільних медичних бригад частково компенсує обмежений доступ до стаціонарних медичних установ. Психологічна підтримка для військових, ВПО та постраждалих цивільних є критично необхідною для запобігання довгостроковим психічним розладам та соціальній дезадаптації. Активна робота громадських організацій та міжнародних партнерів забезпечує психологічну допомогу, проте потреба у професійних психологах та психіатрах значно перевищує наявні можливості. Інтеграція психологічної підтримки в систему первинної медичної допомоги, освітніх закладів та центрів соціальних послуг має стати пріоритетом державної політики.

Соціальний захист населення в умовах війни потребує розширення програм грошової допомоги, житлової підтримки та створення можливостей для працевлаштування ВПО. Розвиток соціального підприємництва та кооперативних ініціатив дозволяє залучати вразливі категорії населення до економічної діяльності та забезпечувати їх стабільними доходами. Особливої уваги потребують ветерани та члени їх сімей, для яких необхідно створювати спеціалізовані програми реабілітації, професійної перепідготовки та соціальної адаптації.

Сталий розвиток неможливий без відновлення економічної діяльності та забезпечення життєздатності локальних економік. Війна спричинила значні збитки для підприємницького сектору: руйнування виробничих потужностей, втрату ринків збуту, переривання ланцюгів постачання та масштабну міграцію кваліфікованої робочої сили. Підтримка малих і середніх бізнесів (МСБ), інкубаційних центрів та навчальних програм для підприємців сприяє створенню робочих місць, зростанню доходів та економічній стійкості громад. Так, у 12 територіальних громадах України UNDP сприяв розвитку понад 25 тис. МСБ через навчання, менторство та доступ до фінансування [15]. Ці ініціативи включали програми мікрокредитування, грантову підтримку стартапів, створення бізнес-інкубаторів та коворкінг-просторів, що дозволило зберегти існуючі робочі місця та створити нові можливості для працевлаштування. Особливу увагу приділяють підтримці бізнесів, створених жінками, ветеранами та внутрішньо переміщеними особами, що сприяє соціальній інклюзії та скороченню нерівності.

Розвиток локальних виробничих кластерів та кооперативів дозволяє концентрувати ресурси, обмінюватися досвідом та технологіями, спільно виходити на нові ринки збуту. Сільськогосподарські кооперативи, ремісничі майстерні, переробні підприємства та підприємства сфери послуг формують основу локальних економік та забезпечують диверсифікацію джерел доходів громад. Створення регіональних центрів підтримки підприємництва, що надають консультаційні, юридичні та бухгалтерські послуги, спрощує ведення бізнесу та знижує адміністративні бар'єри.

Критично важливим є розвиток виробничих ланцюгів доданої вартості в аграрному секторі, що дозволяє переробляти сільськогосподарську продукцію безпосередньо в регіонах виробництва, створюючи додаткові робочі місця та збільшуючи доходи місцевих громад. Органічне сільське господарство, розвиток аквакультури, виробництво біопалива з сільськогосподарських відходів формують основу для сталого розвитку сільських територій та реалізації ЦСР 2 (Подолання голоду), ЦСР 8 (Гідна праця та економічне зростання) та ЦСР 12 (Відповідальне споживання та виробництво).

ІТ-сектор, який продемонстрував стійкість в умовах війни, продовжує бути драйвером економічного зростання. Як зазначалось, експорт комп'ютерних послуг у першій половині 2025 року склав 3,210 млрд доларів, зберігаючи позитивну динаміку попри загальноекономічний спад. Розвиток цифрових технологій, штучного інтелекту, кібербезпеки та електронної комерції створює високооплачувані робочі місця та

забезпечує надходження валютної виручки. Підтримка освітніх програм з цифрових технологій, створення технопарків та центрів інновацій в регіонах дозволяє диверсифікувати географію IT-індустрії та залучати молодь до високотехнологічних секторів економіки [18].

В умовах війни критично важливим є використання альтернативних джерел даних, таких як супутникові знімки, дистанційне зондування, ГІС (геоінформаційних систем) та Big Data, для оцінки шкоди інфраструктурі, відновлення довкілля та планування відновлення. Традиційна статистична система, що базується на вибіркових обстеженнях населення та домогосподарств, є неефективною в умовах активних бойових дій, тимчасової окупації територій та масштабних міграційних процесів. Супутникові дані дозволяють відстежувати руйнування будівель та інфраструктури, зміни земельного покриття, стан сільськогосподарських угідь та екологічну ситуацію в режимі реального часу. UNEP провів оцінку екологічних наслідків прориву Каховської ГЕС, що дозволило визначити пріоритети для відновлення та мінімізації довгострокових ризиків для екосистем і населення [13]. Руйнування дамби спричинило затоплення понад 600 км² території, забруднення водних ресурсів, загибель значної кількості флори і фауни, порушення гідрологічного режиму та деградацію сільськогосподарських земель. Використання супутникових знімків високої роздільної здатності, аналіз гідрологічних моделей та польові дослідження дозволили оцінити масштаби екологічної катастрофи та розробити довгострокову програму відновлення екосистем.

Системи раннього попередження про екологічні ризики, що інтегрують дані з різних джерел (метеорологічні станції, датчики якості повітря та води, супутникові знімки), дозволяють оперативно реагувати на загрози та мінімізувати негативні наслідки. Моніторинг якості повітря в містах після промислових аварій або обстрілів, відстеження забруднення водних ресурсів, контроль радіаційного фону навколо об'єктів ядерної енергетики є критично важливими для захисту здоров'я населення та забезпечення екологічної безпеки.

Платформи відкритих даних, що інтегрують інформацію від державних органів, міжнародних організацій, громадських ініціатив та приватного сектору, забезпечують прозорість процесів відновлення та дозволяють громадськості контролювати ефективність використання ресурсів. Цифрові інструменти для моніторингу реалізації проєктів відбудови, зокрема геоінформаційні системи з візуалізацією прогресу робіт, забезпечують підзвітність виконавців та своєчасне виявлення проблем. Для прикладу, в Індонезії після землетрусу 2018 р. супутникові дані та ГІС використовували для планування пріоритетного відновлення.

Рекомендації з удосконалення політики сталого розвитку, сформовані на основі національного та міжнародного досвіду, передбачають комплексний підхід до відновлення та трансформації суспільно-економічних систем. Важливим напрямом є інтегроване відновлення інфраструктури та енергетики, що включає розвиток децентралізованих енергетичних систем із використанням локальних відновлюваних джерел енергії, застосування цифрових платформ для оптимізації управління мережами та зменшення енергетичних втрат, а також планування відновлення водопостачання, транспортної та соціальної інфраструктури з урахуванням кліматичних ризиків. Реалізація цих заходів сприятиме підвищенню енергетичної стійкості та зниженню вразливості до криз, хоча може супроводжуватися високими початковими інвестиційними витратами та технічними труднощами інтеграції існуючих мереж.

Інтегроване відновлення інфраструктури та енергетики має базуватися на принципах децентралізації, диверсифікації та екологічної стійкості. Розвиток децентралізованих енергетичних систем із використанням локальних відновлюваних джерел енергії потребує створення регуляторних механізмів, що стимулюють інвестиції в альтернативну енергетику. Це включає запровадження «зеленого» тарифу для приватних виробників енергії з відновлюваних джерел, спрощення процедур підключення до мережі, створення механізмів net metering (взаємозаліку електроенергії) для домогосподарств та підприємств, що встановили сонячні панелі або вітрові установки.

В умовах сучасної енергетичної кризи пріоритетним є швидке розгортання модульних енергетичних рішень, що можуть бути встановлені та введені в експлуатацію у стислі терміни. Контейнерні газові турбіни, мобільні генераторні установки на біопаливі, швидкокомтовані сонячні електростанції дозволяють оперативно компенсувати дефіцит генеруючих потужностей та забезпечити безперебійне електропостачання критичної інфраструктури. Створення стратегічного резерву автономних джерел живлення для лікарень, шкіл, центрів надання адміністративних послуг, водоканалів та комунальних підприємств має стати обов'язковою вимогою національних стандартів енергетичної безпеки.

Застосування цифрових платформ для оптимізації управління мережами та зменшення енергетичних втрат включає впровадження інтелектуальних (smart grid) технологій, систем автоматичного контролю та балансування навантаження, предиктивної аналітики для прогнозування споживання та планування режимів роботи генеруючих потужностей. Цифровізація теплових мереж дозволяє виявляти витoki, оптимізувати температурні режими залежно від погодних умов та потреб споживачів, що забезпечує економію енергоресурсів до 15% та знижує експлуатаційні витрати на 30%.

Планування відновлення водопостачання, транспортної та соціальної інфраструктури має здійснюватися з урахуванням кліматичних ризиків та принципів стійкості до надзвичайних ситуацій. Створення дублюючих систем водопостачання, модернізація очисних споруд з використанням сучасних технологій підвищує надійність водозабезпечення та зменшує вразливість до посух та повеней. Розвиток

громадського транспорту на електротязі, створення велосипедної інфраструктури, впровадження інтелектуальних транспортних систем сприяє зменшенню викидів парникових газів та покращенню якості повітря в містах.

Реалізація цих заходів сприятиме підвищенню енергетичної стійкості та зниженню вразливості до криз, хоча може супроводжуватися високими початковими інвестиційними витратами. Для подолання фінансових обмежень доцільно використовувати механізми державно-приватного партнерства, залучати міжнародні кредитні лінії під державні гарантії, створювати інвестиційні фонди для фінансування проєктів відновлюваної енергетики. Технічні труднощі інтеграції існуючих мереж з новими децентралізованими системами можуть бути подолані через пілотні проєкти, що відпрацьовують оптимальні технологічні рішення перед масштабуванням.

Сталий економічний розвиток громад має базуватися на підтримці місцевих бізнес-ініціатив шляхом мікрофінансування, створення бізнес-інкубаторів і реалізації навчальних програм, а також на формуванні коопераційних платформ для обміну ресурсами й знаннями між підприємцями. Особливу увагу доцільно приділяти залученню молоді та жінок до економічної діяльності, зокрема через відновлення та модернізацію професійної освіти. Очікуваним результатом таких дій є відновлення економічної активності, створення нових робочих місць і посилення соціальної інтеграції, водночас ризиками залишаються обмеженість капіталу та ймовірність невдалих інвестиційних рішень.

Важливу роль у підвищенні ефективності управління відіграє розвиток цифрових інструментів і використання даних для прийняття рішень. Це передбачає впровадження електронних сервісів для забезпечення доступу населення до адміністративних і соціальних послуг, застосування систем моніторингу шкоди, ризиків і процесів відновлення на основі супутникових даних та ГІС-аналітики, а також створення відкритих платформ для збору й аналізу даних із залученням міжнародних партнерів. Такі заходи дозволяють більш ефективно пріоритизувати відновлювальні ініціативи та підвищити прозорість управління, проте можуть стикатися з проблемами цифрового розриву, недостатньої технічної грамотності та залежності від зовнішніх джерел даних.

Підтримка екологічної та кліматичної стійкості має ґрунтуватися на інтеграції екологічних і кліматичних критеріїв у всі відновлювальні програми, стимулюванні інвестицій у низьковуглецеві технології та підвищенні енергоефективності будівель, а також на розробці національних стратегій управління водними ресурсами й збереження природних екосистем. У довгостроковій перспективі це сприятиме зміцненню екологічної безпеки та зменшенню впливу кліматичних ризиків, хоча вимагатиме значних фінансових ресурсів і складної координації дій на місцевому рівні.

Окремим напрямом є розвиток міжнародної співпраці та мобілізація фінансових ресурсів через залучення коштів міжнародних організацій і фінансових інституцій для реалізації проєктів відновлення, використання технічної допомоги для оцінки ефективності програм і розробки стратегічних рішень, а також координацію з міжнародними партнерами з метою уникнення дублювання зусиль. Це дозволяє підвищити інвестиційну привабливість і результативність відновлювальних програм, водночас створюючи ризики надмірної залежності від зовнішніх ресурсів та впливу політичної та економічної нестабільності.

Таким чином, ефективна реалізація ЦСР в Україні у воєнний та повоєнний період потребує комплексного підходу, що поєднує відновлення критичної інфраструктури, підтримку економічної активності громад, цифровізацію адміністративних процесів та екологічну стійкість. Міжнародний досвід демонструє, що поєднання інтегрованих стратегій, цифрових рішень і міжнародної підтримки дозволяє підвищити життєстійкість суспільства, мінімізувати негативні наслідки війни та закласти основу для довгострокового сталого розвитку.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Забезпечення Цілей сталого розвитку в Україні у період 2020–2025 років відбувалося в умовах безпрецедентних викликів, зумовлених пандемією COVID-19 та повномасштабною збройною агресією росії. Війна суттєво трансформувала соціально-економічні та екологічні умови розвитку держави, обмежила можливості традиційного статистичного моніторингу та змусила державні інституції переглянути підходи до реалізації й оцінки прогресу за ЦСР. Водночас український досвід демонструє, що навіть у ситуації глибокої нестабільності стратегічні орієнтири сталого розвитку можуть бути збережені та інтегровані у політику кризового реагування і відновлення.

За даними проведеного аналізу встановлено, що адаптація ЦСР до національних умов в Україні має динамічний характер і безпосередньо залежить від інституційної спроможності держави. На довоєнному етапі було сформовано систему моніторингу та координації, яка забезпечувала інтеграцію ЦСР у державне планування через 183 національні індикатори. У період війни акцент змістився з повноцінного статистичного спостереження на використання альтернативних джерел даних, експертних оцінок, супутникового моніторингу та міжнародної підтримки. Така трансформація засвідчила здатність інституцій адаптуватися до кризових умов і виконувати ключові функції навіть за обмежених ресурсів.

Аналіз бар'єрів досягнення Цілей сталого розвитку в Україні підтвердив, що характер і тривалість війни, рівень економічної диверсифікації та ефективність інституцій істотно впливають на можливості досягнення ЦСР. В Україні, на відміну від інших країн, що пережила війни, зберігається відносна керованість соціально-економічних процесів, функціонування базових систем освіти, охорони здоров'я та державного управління, що створює передумови для поступового відновлення і подальшої реалізації ЦСР. Це свідчить про ключову роль інституційної стійкості та соціальної згуртованості у подоланні бар'єрів сталого розвитку в умовах війни.

За даними дослідження підтверджено, що екологічні та енергетичні виклики, спричинені руйнуванням критичної інфраструктури, мають довгостроковий характер і потребують системних рішень. Перехід до децентралізованих енергетичних систем, інтеграція кліматичних критеріїв у відновлювальні програми та використання цифрових інструментів для управління ризиками формують основу для підвищення стійкості держави у післявоєнний період.

Обґрунтовані рекомендації щодо удосконалення політики сталого розвитку охоплюють п'ять ключових напрямів: інтегроване відновлення енергетичної та комунальної інфраструктури на принципах децентралізації та екологічної стійкості; сталий економічний розвиток громад через мікрофінансування, бізнес-інкубатори та підтримку локальних виробничих кластерів; розвиток цифрових інструментів для моніторингу та управління на основі супутникових даних та ГІС-аналітики (геоінформаційних систем); підтримку екологічної та кліматичної стійкості через стимулювання інвестицій у низьковуглецеві технології; розвиток міжнародної співпраці та мобілізацію фінансових ресурсів для реалізації проєктів відновлення.

Таким чином, реалізація Цілей сталого розвитку в Україні в умовах війни є не лише індикатором соціально-економічного прогресу, а й інструментом стратегічної адаптації та відновлення. Поєднання національних пріоритетів із міжнародними підходами, розвиток гнучких механізмів моніторингу, підтримка інституційної спроможності та активна міжнародна співпраця створюють підґрунтя для формування стійкої моделі розвитку у повоєнний період. Досвід України доводить, що навіть за умов тривалої кризи концепція сталого розвитку може залишатися дієвим орієнтиром державної політики та основою для довгострокового відновлення і модернізації країни, забезпечуючи одночасне досягнення цілей енергетичної безпеки, економічної стійкості, соціальної інклюзії та екологічної відповідальності.

Література

1. Калашник, Н. С. (2023). Забезпечення цілей сталого розвитку в Україні: концептуальні перетворення сприйняття в умовах воєнного стану. *Ефективність державного управління*, 4(73), 11–16. <https://doi.org/10.36930/507301>
2. Боковикова, Ю. В. (2023). *Питання реалізації цілей сталого розвитку в умовах сучасності*. Державне будівництво, 1(33), 61–71. <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2023-1-06>
3. Білоусько, Т. (2024). Циркулярна економіка в контексті досягнення цілей сталого розвитку. *Економіка та суспільство*, (65). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-52>
4. Буряк, Є. В., Редько, К. Ю., Чорновол, А. О., & Орленко, О. В. (2022). Socio-economic aspects of the sustainable development of Ukraine in the conditions of war (European integration aspects). *Scientific Notes of Lviv University of Business and Law*, 34, 135-143. Retrieved from <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/617>
5. Лібанова, Е. М. (наук. супровід). (2017). *Цілі сталого розвитку: Україна*. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Retrieved from <https://surl.li/oljfbm>
6. Харазішвілі, Ю. М. (2019). *Системна безпека сталого розвитку: інструментарій оцінки, резерви та стратегічні сценарії реалізації* [Монографія]. Інститут економіки промисловості НАН України. Retrieved from <https://surl.li/cnuqfi>
7. Кічурчак, М. (2022). Чинники бюджетного фінансування вищої освіти у країнах ЄС у контексті сталого і людського розвитку: досвід для України. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 2(43), 279–287. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.43.2022.3540>
8. Державна служба статистики України. (n.d.). *Оцінка прогресу досягнення ЦСР в Україні* [Статистична презентація - розділ 2]. https://www.ukrstat.gov.ua/csr_prezent/2.htm
9. Програма розвитку ООН в Україні. (n.d.). *Система ООН презентувала онлайн-платформу для звітування за індикаторами Цілей сталого розвитку в Україні* [Веб-сторінка]. <https://surl.li/xezdls>
10. Sustainable Development Solutions Network. (n.d.). *Downloads* [Webpage]. Sustainable Development Report (SDG Index & Dashboards). <https://dashboards.sdginde.org/downloads/>
11. IT Ukraine Association. (n.d.). *Ukrainian IT services export: Minimal revenue growth, but significant increase in share of total exports* [Webpage]. <https://surl.li/ztihxg>
12. International Organization for Migration (IOM). *Displacement Tracking Matrix (DTM) - завантажуваний документ № 17901*: сайт Displacement Tracking Matrix (IOM). URL: https://dtm.iom.int/dtm_download_track/17901?file=1&type=node&id=13646
13. United Nations Environment Programme. (2023). *Rapid environmental assessment of Kakhovka Dam breach, Ukraine, 2023*. <https://surl.li/kzleze>

14. United Nations Environment Programme. (n.d.). *Integrated energy systems in Ukraine* [Webpage]. <https://www.unep.org/topics/cities/urban-energy/integrated-energy-systems-ukraine>
15. United Nations Development Programme. (2025, July). *Supporting Ukraine's vision: Transparent, inclusive, and sustainable development* [Brochure]. <https://surl.li/kuhmjm>
16. Капінос, Г. І., & Ларіонова, К. Л. (2023). Проблеми управління сталим розвитком України в умовах війни. *Modeling the development of the economic systems*, (1), 93–103. <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-7-13>
17. Енергетичний фонд України. (2024, 4 травня). *Програма Гріндім (редагування від 04.05.2024)* [Документ]. https://eefund.org.ua/documents/programa_grindim-redakciya-vid-04-05-2024/
18. Капінос, Г., & Ларіонова, К. (2024). Роль та значення креативної економіки для формування стратегічного розвитку бізнесу. *Development Service Industry Management*, (1), 88–96. [https://doi.org/10.31891/dsim-2024-5\(12\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2024-5(12))

References

1. Kalashnyk, N. S. (2023). Zabezpechennia tsilei staloho rozvytku v Ukraini: kontseptualni peretvorennia spryniatia v umovakh voiennoho stanu. *Efektivnist derzhavnoho upravlinnia*, 4(73), 11–16. <https://doi.org/10.36930/507301>
2. Bokovykova, Yu. V. (2023). Pytannia realizatsii tsilei staloho rozvytku v umovakh suchasnosti. *Derzhavne budivnytstvo*, 1(33), 61–71. <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2023-1-06>
3. Bilousko, T. (2024). Tsyrukuliarna ekonomika v konteksti dosiagnennia tsilei staloho rozvytku. *Ekonomika ta suspilstvo*, (65). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-52>
4. Buriak, Ye. V., Redko, K. Yu., Chornovol, A. O., & Orlenko, O. V. (2022). Socio-economic aspects of the sustainable development of Ukraine in the conditions of war (European integration aspects). *Scientific Notes of Lviv University of Business and Law*, 34, 135-143. Retrieved from <https://nzlupb.org.ua/index.php/journal/article/view/617>
5. Libanova, E. M. (nauk. suprov. (2017). Tsili staloho rozvytku: Ukraina. Ministerstvo ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy. Retrieved from <https://surl.li/oljfbm>
6. Kharazishvili, Yu. M. (2019). Systemna bezpeka staloho rozvytku: instrumentarii otsinky, rezervy ta stratehichni stsenarii realizatsii [Monohrafiia]. Instytut ekonomiky promyslovosti NAN Ukrainy. Retrieved from <https://surl.li/cnuqfi>
7. Kichurchak, M. (2022). Chynnyky biudzhethnoho finansuvannia vyshchoi osvity u krainakh YeC u konteksti staloho i liudskoho rozvytku: dosvid dlia Ukrainy. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 2(43), 279–287. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.43.2022.3540>
8. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. (n.d.). Otsinka prohresu dosiagnennia TsSR v Ukraini [Statystychna prezentatsiia - rozdil 2]. https://www.ukrstat.gov.ua/csr_prezent/2.htm
9. Prohrama rozvytku OON v Ukraini. (n.d.). Systema OON prezentovala onlain-platformu dlia zvituvannia za indykatory Tsilei staloho rozvytku v Ukraini [Veb-storinka]. <https://surl.li/xezdls>
10. Sustainable Development Solutions Network. (n.d.). Downloads [Webpage]. Sustainable Development Report (SDG Index & Dashboards). <https://dashboards.sdgindex.org/downloads/>
11. IT Ukraine Association. (n.d.). Ukrainian IT services export: Minimal revenue growth, but significant increase in share of total exports [Webpage]. <https://surl.li/ztihxg>
12. International Organization for Migration (IOM). Displacement Tracking Matrix (DTM) - zavantazhuvanyi dokument № 17901: sait Displacement Tracking Matrix (IOM). URL: https://dtm.iom.int/dtm_download_track/17901?file=1&type=node&id=13646
13. United Nations Environment Programme. (2023). Rapid environmental assessment of Kakhovka Dam breach, Ukraine, 2023. <https://surl.li/kzleze>
14. United Nations Environment Programme. (n.d.). *Integrated energy systems in Ukraine* [Webpage]. <https://www.unep.org/topics/cities/urban-energy/integrated-energy-systems-ukraine>
15. United Nations Development Programme. (2025, July). *Supporting Ukraines vision: Transparent, inclusive, and sustainable development* [Brochure]. <https://surl.li/kuhmjm>
16. Kapinos, H. I., & Larionova, K. L. (2023). Problems of management of Ukraine's sustainable development in the conditions of war. *Modeling the development of the economic systems*, (1), 93–103. <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-7-13>
17. Enerhetychnyi fond Ukrainy. (2024, 4 travnia). Prohrama Hrindim (redahuvannia vid 04.05.2024) [Dokument]. https://eefund.org.ua/documents/programa_grindim-redakciya-vid-04-05-2024/
18. Kapinos, H., & Larionova, K. (2024). The role and significance of the creative economy in forming strategic business development. *Development Service Industry Management*, (1), 88–96. [https://doi.org/10.31891/dsim-2024-5\(12\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2024-5(12))